

MARTIN ŠRAJER / 26. 1. 2017

Batalion na DVD

Národní filmový archiv vydal na DVD další z vysoce ceněných českých němých filmů. Doprovází jej originální hudba Kryštofa Mařatky a několik hodnotných bonusových materiálů.

Filmová adaptace povídky (později upravené do podoby divadelní hry) Josefa Haise Týneckého *Batalion* existuje ve dvou verzích. Tu zvukovou natočil v roce 1937 Miroslav Cikán s Františkem Smolíkem v hlavní roli. Na DVD ji před několika lety vydal Filmexport. Deset let před Cikánovým *Batalionem* vznikla v režii Přemysla Pražského, který je jinak znám především jako herec, verze němá. Na konci minulého roku ji na DVD vydal Národní filmový archiv.

Ve stejné edici jako *Batalion*, rozpoznatelné díky dvojjazyčnému digipacku, nedávno vyšla *Tonka Šibenice* (1930), která stejně jako Pražského film (případně *Takový je život*, 1929) obohatila ranou československou kinematografii o prvky sociálního realismu, veristické vykreslení prostředí a věrohodnější psychologizaci postav. V Týneckého předloze i ve filmu je *Batalion* název zapadlé pražské krčmy, která se stává útočištěm advokáta Františka Uhra (Karel Hašler), jenž po odhalení manželčiny nevěry propadá alkoholu, až se upije k smrti.[1]

Interiéry nesentimentální, expresivně stylizované tragédie o mravním a společenském úpadku člověka se natáčely v ateliérech A-B na Vinohradech a na Kavalírce, exteriéry pak pro větší autenticitu přímo v ulicích staré Prahy. Velké zásluhy na tísnivé atmosféře filmu a přesvědčivosti závěrečné sekvence, ve které protagonista zažívá delirium tremens, jsou připisovány kameramanovi Jaroslavu Blažkovi, který později stane za kamerou Fričova *Varhaníka u sv. Víta* (1929).

Během premiérového uvedení v nově otevřeném kině Olympic ve Spálené ulici (pozdější předváděcí síň Ústřední půjčovny filmů) doprovodili film harmonikář s harfeníkem, hrající píseň pojmenovávající životní situaci a duševní rozpoložení hlavního hrdiny:

„Pryč a pryč je všechno“. Před plátnem pak při scéně pohřbu zpíval sbor. S podobným hudebním doprovodem uváděla *Batalion* také další pražská kina.

Pro *Večerník Rudého práva* film v době jeho premiéry glosoval komunistický novinář Julis Fučík: „V novém kinu Olympik předvádějí tento týden *Batalion* a porce knedlíkovité ideologie a vepřové sentimentality, servírované v něm trpělivému publiku, naplňují dobrou míru českého požitkářství. Všecko je tu podáváno v dávkách tak mohutných, že ještě po čtyřiaadvaceti hodinách cítíte nepřekonatelnou potřebu trávení. Jsou tu určité pokusy zvýšiti úroveň české produkce. Ale co je to platné, že ta či ona scéna je lepší, že ten či onen detail vyniká vynalézavostí větší než bývá pravidlem u českých filmů, když kolem dokola je nepřehledná poušť nevkusu a nekonečné patlání se v nejnižších pudech biografového obecenstva. Film, který dovede věnovat celou závěrečnou půlhodinu pohřbívání svého hrdiny, jakoby pohřbíval i všechny naděje, že český film pozná někdy uměleckou míru a kázeň, a že si český režisér někdy uvědomí, že to minimální, co je od něho požadováno, je vkus. To je, myslím, kardinální otázka českého filmu.“^[2]

Takto naléhavými slovy vylíčil prostředí, v němž se odehrává příběh filmu, s odstupem let Jiří Hrbas: „Obraz zoufalství a beznaděje, který tu režisér Přemysl Pražský společně s kameramanem Jaroslavem Blažkem tak sugestivně, věrohodně i otřesně vyjádřili, nemá opravdu obdoby. Byl to průhled do tmavých, ztracených, zapadlých koutů velkoměsta, kde muži vycházejí z krčmy v naprosté opilosti, aniž se starají o to, že jejich ženy i děti umírají hlady.“^[3]

Fučíkův krajně odmítavý názor na *Batalion* ve svém střízlivějším, ideologicky nepodbarveném ohlednutí za filmem nesdílel ani Michal Bregant: „Až na nepatrná škobrtnutí všechny složky filmu (herci, výprava, kamera, střih) jsou ve vzácném souladu, čímž se líčenému osudu dostává zvláštní a v českém filmu nevídané naléhavosti.“^[4]

Další ohlasy z tisku obsahuje booklet přiložený k DVD, který připravil Jiří Anger. Kromě ukázek reflexí dobových publicistů v brožuře najdete text zasazující *Batalion* do kontextu dobových sociálních (melo)dramat nebo připomínku legendy o dr. Františku Uhrovi. Booklet zároveň přibližuje dvacetiminutový fragment nedochovaného „sociálně soucitného“ filmu Miroslava J. Krňanského *Píseň života* (1924), který najdete na disku

mezi bonusy.

Statické menu bez hudebního podkresu nabízí jako první možnost „Přehrát film“. Disk obsahuje pouze verzi s doprovodnou hudbou dirigenta Kryštofa Mařatky, pořízenou během projekce filmu na festivalu Moravský podzim v brněnském kině Scala v říjnu 2015 (na konci tak nechybí ani potlesk a kašlání diváků). Následuje možnost výběru jedné ze šesti kapitol, označených pouze čísly, což divákům vyhledání konkrétní sekvence věru moc neusnadní. K českým mezititulkům si lze zapnout anglické podtitulky. Ty si můžete navolit také u následujících videobonusů.

Nesmírně hutnou osmiminutovou analýzu *Batalionu* nabízí v mimoobrazovém komentáři k vybraným scénám filmový teoretik Radomír D. Kokeš, upozorňující na kombinaci epizodického a cyklického vyprávění, specifika stříhové skladby nebo stylistickou eklektičnost s řadou avantgardních postupů (v českých němých filmech využívaných jinak spíše nahodile). Inspiraci pro styl filmu Kokeš nachází zejména v německém expresionismu a francouzském filmovém impresionismu, což dokládá dílčími rozbory několika pasáží.

Necelých třináct minut o filmu hovoří filmový historik Ivan Klimeš, pokládající *Batalion* za jeden z vrcholů tuzemského němého filmu. Snímek zasazuje do širšího sociokulturního kontextu období po první světové válce a upozorňuje, čím byly české filmy se sociální tematikou ve srovnání s podobně zaměřenou tvorbou v jiných evropských zemích specifické (v případě *Batalionu* šlo např. o pražské exteriéry) a čím se jí naopak podobaly. Genezi hudby k *Batalionu* a její charakter v jedenáctiminutovém videu podrobně představuje Kryštof Mařatka.

Štědrá nabídka bonusů pokračuje výběrem několika písní ze zvukové verze *Batalionu*, Mařatkovým zpěvem písně *Pryč a pryč je všecko* (záznam byl pořízen během lektorského úvodu před brněnskou projekcí filmu) a zpravodajským šotem z roku 1921, v němž herečka Anny Ondráková v Kinského sadech rekonstruuje, jak byla Přemyslem Pražským, který ji obsadil do *Dámy s malou nožkou* (1919), objevena pro film. Posledním bonusem na disku, jenž zásluhou doprovodných materiálů představuje vítaný doplněk při znovuobjevování pozapomenutých klenotů němého českého filmu, je galerie dochovaných fotografií.

